

1988

Pere Calders

«Em vaig adonar aviat que escriure en català, tal com ho volia fer, no era una professió per guanyar-se la vida i vaig triar l'ofici de dibuixant»

MIQUEL PAIROLÍ

● Pere Calders, als seus setanta-cinc anys, conserva un esperit admirablement jove. Fascinant pels progressos de la tècnica, diu que enveja les generacions que vénen darrere de la seva perquè podran veure unes transformacions tècniques i científiques encara més sorprenents que les que ell ha viscut. Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, amb vint-i-quatre llibres publicats i sent un dels grans autors vius de la literatura catalana, Calders recorda el passat i reflexiona sobre el present amb viva intel·ligència i llibertat, i sense ressentiments.

— La seva literatura, amb aquest corrent de fantasia i de màgia que té, de vegades sembla que tingui força a veure amb les vivències de la infantesa.

— «Sí, gairebé segur que m'ha influït. En termes generals ja és sabut que en tota persona tenen importància els anys de la infantesa, però en el cas d'un creador artístic, més. Jo vaig passar gairebé tota la primera infantesa en una masia aïllada, al Vallès. Les vetlles d'hivern es feien molt llargues i es reunien els amos de la casa i els mossos a l'entorn de la llar de foc i començaven a explicar històries. Eren una gent molt pacífica, però les històries eren terrorífiques, casos de la guerra dels carlins, assassinats que hi havia hagut i coses així. Els nens ens ho escoltàvem amb unes orelles de pam, i hi havia aquelles ombres que feia el foc a la paret, tot aquest clima, tot aquest escenari propiciava, sí, la fantasia.»

— I aleshores, ja d'adolescent us vauc encaminar cap a escriure contes i cap al periodisme; van ser dues atraccions paral·leles?

— «Sí, hi va haver un moment en què ja vaig ser conscient de la meua vocació d'escriure, però també em vaig adonar aviat que escriure en català, tal com ho

13 de març del 1988

Pere Calders (Barcelona, 1912-1994) ha estat un dels més destacats contistes de la literatura catalana i un dels escriptors més llegits. Exiliat a Mèxic durant vint-i-tres anys, va tornar a Catalunya el 1962 i, tot i que no va deixar mai d'escriure, la popularitat li va arribar a la dècada dels vuitanta arran de l'èxit del muntatge teatral *Antaviana* de la companyia Dagoll Dagom, basat en contes seus. Va rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1986) i poc abans de morir va ser distingit amb el Premi Nacional de Periodisme (1993).

volia fer, no era una professió per guanyar-se la vida. Aleshores tant a l'escola —anava a l'Escola Catalana Mossèn Cinto— com el meu pare, que era un lletraferit que escrivia teatre, em van suggerir de triar un ofici per guanyar-me la vida i tenir un marge de llibertat per escriure. Aleshores ben deliberadament vaig triar l'ofici de dibuixant, em vaig inscriure a la llotja i hi vaig fer la carrera de dibuix lineal i tècnic. Això em va servir molt després, a Mèxic, a

Els joves que tenien l'afició d'escriure tenien possibilitat de fer-hi col·laboracions.»

— De totes les aventures periodístiques en què vau participar aquells anys, quina recordeu d'una manera més especial?

— «Potser la del diari *Avui*. Era un diari que va sortir una mica menys de tres mesos, i que dirigia Josep Janés i Olivé, que aleshores tenia divuit anys; era l'any 1931-1932. Aquest diari el vam

Pere Calders./CRISTINA CALDERER

«Al·l'èxili, a Mèxic, la meua llibertat, la llibertat interior, era escriure»

l'èxili. I amb aquesta feina m'he guanyat la vida sempre.»

— I la col·laboració en diaris i revistes quan va començar? Com la recordeu?

— «Va ser l'època de la República; hi havia un entusiasme aquells anys... En aquella època sortien més diaris en català dels que ara surten en castellà. El context era molt diferent perquè una revista, encara que tingués pocs lectors i tiratges molt petits, s'aguantava, no depenia de la publicitat, el pressupost era baix.

«L'ensenyament en català i 'Antaviana' van fer que els meus contes es llegissin molt»

fer entre sis amics i el dia que ens vam reunir per parlar-ne devíem posar-hi cada un res, cinquanta pessetes.»

— La Guerra Civil va suposar un trasbals important per a la premsa, com per al conjunt de la societat. Com la vauc viure, la guerra?

— «De primer jo em vaig trobar incorporat al Sindicat de Dibuxants Professionals de la UGT i em van adscriure a la secció de propaganda de guerra, que incorporava dibuixants, escriptors, li-

tògrafs... Fèiem aquells cartells de la guerra que ara són tan mitificats. De la UGT, vaig anar a parar al PSUC [...].»

— I vauc treballar per als òrgans de premsa del PSUC?

— «Sí, va ser una cosa extraordinària. El PSUC es va apoderar de *L'Esquella de la Torratxa*, que era un setmanari d'humor llavors ja moribund, i ens en va encomanar la direcció a en Tísner i a mi. I va passar una cosa que ja no podrà passar mai més. Com us he dit, hi havia molta gent mobilitzada i vam aconseguir formar un equip de dibuixants fabulós, que avui no es podria pagar, i un setmanari que tirava quinze o vint mil exemplars el vam arribar a apujar a setanta-cinc i vuitanta mil, això durant la guerra.»

— Acabada la guerra vauc marxar a l'èxili i vauc acabar establint-vos a Mèxic. Va ser fàcil adaptar-se a la vida de Mèxic?

— «Fàcil d'adaptar-se a la vida no gaire, no m'hi vauc adaptar mai; ara, fàcil de guanyar-s'hi la vida, molt. L'estat mexicà estava presidit pel general Cárdenas, que volia modernitzar el país i una de les coses que volia fer era modernitzar les arts gràfiques i la impremta. Havia comprat material als Estats Units però li faltava personal qualificat i llavors, d'una manera una mica miraculosa per a ells, començaren a arribar fotogравadors, impressors, dibuixants tècnics, fotògrafs de premsa, professionals que Mèxic no tenia i que la majoria veníem de Barcelona, que era un centre editorial important i modern.»

— No us vauc adaptar a la manera de fer de Mèxic?

— «És que és molt diferent el concepte que tenen ells de tot: de la vida, de la mort, de l'amor, de l'amistat. Tot és diferent, i tenen les seves raons. [...].»

— I bé que hi vauc estar anys...

— «Sí, és clar, és que això no

Els trobo fascinants, aquests progressos tècnics: el vídeo, la fotografia, tot això...»

és culpa de Mèxic, és culpa nostra. Ells tenien les seves raons per desconfiar d'allò que en diem *l'home occidental*, que sempre ha fet veure que els anava a ajudar però que els ha anat baldant a través dels segles d'ençà que van tenir la desgràcia que els descobrisin. Per això trobo tan irritant que es vulgui commemorar el centenari del descobriment. Si parles amb ells et diuen: vosaltres no vau descobrir res, vam ser nosaltres que vam descobrir que venia gent a fer-nos la guitza.»

— A Mèxic, a l'exili, vau continuar la vostra obra literària, que ja havíeu començat a Barcelona abans de la guerra, de seguida o després d'un cert temps?

— «Mireu, escriure, a Mèxic era per a mi un alliberament, i per això hi vaig tornar tan aviat com vaig poder. Jo tenia una família i per guanyar els diners necessaris per viure amb un cert nivell em dedicava a la meva feina de dibuixant tècnic, que és una feina artesanal però poc estimulante. Aleshores la meva llibertat era escriure, sense aspirar a treure'n cap profit material. Era, com si diguéssim, la meva llibertat interior. Em llevava a dos quarts de cinc del matí per poder ser a les vuit a l'editorial i tenir abans un parell d'hores per escriure.» [...]

— La popularització de la vostra obra va ser deguda en gran part a *Antaviana*, el muntatge que va fer Dagoll Dagom l'any 1978 sobre alguns contes de *Cròniques de la veritat oculta*. Com va influir l'èxit popular en la vostra activitat d'escriptor?

— «Jo dec molt a *Antaviana* i a Dagoll Dagom. Hi ha obres que tenen sort perquè coincideixen amb un moment especialment receptiu per a aquell text. A més a més, llavors es començava a ensenyar el català a les escoles i el conte és un gènere literari que es presta molt al treball a les aules.

Pere Calders va viure un llarg exili a Mèxic. El nom de Pere Calders és un dels noms propis de la literatura catalana, tot i que ell es va guanyar sempre la vida com a dibuixant. «La meva llibertat era escriure», explica en aquesta entrevista amb referència al seu llarg exili
/CRISTINA CALDERER

«Si una història la pots explicar en deu ratlles, per què l'has d'allargar?»

és una ensarronada com una casa perquè la gent, no ens enganyem, va al teatre o llegeix un llibre primer per distreure's una mica de les preocupacions que té i després, potser sí, per emocionar-se i per enriquir-se. Ara, el que no pot ser és tornar a casa inquiet i amb insomni.» [...]

— Darrerament, per exemple en aquest llibre *El barret fort*, tendiu a escriure contes molt curts.

— «Això m'agrada. Si una història la pots explicar en deu ratlles, per què l'has d'allargar? El conte t'avisa de seguida si et passes o no arribes a allò que vols explicar, per això m'interessa tant. És molt diferent de la novel·la, perquè una novel·la, si no té un cert nombre de pàgines, no és tal. Per això el novel·lista professional ve un moment que infla la pàgina [...]»

— Hi ha gent que diu també que per la vida que es porta avui dia és més fàcil llegir contes que no pas novel·les.

— «Sí, és clar. Avui una novel·la de sis-centes pàgines no saps ni on ni com llegir-la. Al llit t'ofega, a la taula, mires la televisió, que és un altre factor important. La vida va canviant. El meu pare, que era un apassionat del teatre, deia, quan es va comercialitzar el cine: 'Molt bé, però això mai no matarà el teatre.' No el va matar, però el va estabornir de mort. [...] I el vídeo ja està canviant les coses i s'ha de reconèixer que tot va canviant.»

— A molts intel·lectuals els preocupa negativament aquest nou imperi de la tècnica.

— «Aquesta posició sempre m'ha estranyat, perquè si són intel·lectuals més aviat haurien de sentir curiositat, em sembla. Jo els trobo fascinants, aquests progressos tècnics: el vídeo, la fotografia, tot això. I us diré més: allò que més us envejo als joves és que veureu una quantitat de canvis tecnològics impressionant.»

Aleshores, *Antaviana* d'una banda i l'ensenyament del català de l'altra van fer que els meus contes es llegissin molt, i avui *Cròniques de la veritat oculta* és un dels vuit llibres en català que s'han editat més.» I

— Per situar la vostra obra en els corrents literaris del segle s'ha parlat del realisme màgic. Hi esteu d'acord, amb aquest enquadrament?

— «Bé, em van adscriure al realisme màgic perquè sembla que s'hagi de posar etiqueta a tot. Aquí, quan encara hi havia el realisme anomenat històric per no dir-ne socialista, l'altre realisme, el màgic, no els interessava perquè no lligava amb els esquemes que s'havien fet alguns crítics. Però quan la literatura sud-americana va fer aquella entrada de cavall sicilià es va posar de moda el realisme màgic i a mi van adscriure-m'hi. I la veritat és que no els coneixia pas gaire perquè la meva formació literària era en literatura catalana, en la gran literatura universal ja consolidada i una mica en els clàssics.»

— De tota manera, jo no compararia gaire la vostra obra amb la dels grans escriptors sud-americans, perquè

aquests escriptors treballen més ambients, climes i paisatges narratius, i vos situeu els vostres arguments en un ambient més neutre, que destaca l'argument per si mateix.

— «Jo no he volgut demostrar mai res escrivint un conte. El conte ve d'una necessitat interior d'explicar una història que m'havia suggerit un fet, una lectura, un somni. Aleshores escriure és adreçar-se a un interlocutor desconegut, que no veus, que no coneixes, però sense ganes de transformar-lo, explicant-li senzillament una història. Jo no m'he sentit mai transcendent a l'hora d'escriure un conte, i no hi he procurat connotacions sociològiques ni filosòfiques ni res d'això, només treballar un idioma que estimo apassionadament.»

— Sí, bé, això de la transcendència i l'art *engagé* i totes aquestes coses va ser molt de moda als anys seixanta i primers setanta i ara, en canvi, ha passat molt tot això...

— «És que era terrible. Havies de fer cua en un teatre durant una estona, pagar cinc-centes pessetes, asseure't i si eres catòlic tornar-te ateu i si eres de dretes havies de sortir d'esquerres. Això